

ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΜΗΧΩ

Εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ἡσυχώτερα καὶ μοναχικώτερα μέρη τῆς πόλεως, σχεδὸν ἀπόκεντρο, ἀερισμένο ἀπὸ μία καθαρὴ ἀλλὰ σχεδὸν ἀσύχναστη μικρὴ του πλατεῖα, μὲ τρία ἢ τέσσαρα εὐωδιαστικά περιβόλια τριγύρω, περικυκλωμένος ἀπὸ τὰ βιβλία του, ἀπὸ ταῖς εἰκόνας τῶν ἀγαπητῶν του καὶ τῶν πατέρων του, ἀπειράχτος, ἡσυχος, περὶ ἃς τὸ πατρικὸν του ὁ ποιητὴς μας μελετῶντας ἢ συνθέτοντας στίχους. "Ὁχι ἀδιάφορος, ὅχι ἀπρόσεκτος εἰς ὅ,τι ἔξω συμβαίνει, ἔχει χρεῖα τῆς ἡσυχίας του, γιὰ νὰ λαχαρίσῃ, νὰ οὐρανίσῃ τὰ πάθη του, νὰ καταρεύῃ συχνὰ ἔς τὴν ἐνθύμησι τῶν ποθητῶν ποῦ τὸν ἀρπαξεὶ ὁ θάνατος. Καὶ οἱ στίχοι ἀναβρύζουσιν τότε αὐτόματοι, καὶ ὁ ποιητὴς δὲν τοὺς γράφει, ἀλλ' ἔχει ἡ μνήμη του τὴν ἀξιοθαύμαστη δύναμι νὰ διατηρήσῃ ὁλόκληρον ποίημα καὶ μεγάλον ὅσο εἶναι ὁ "Ὀρκος χωρὶς νὰ τὸ γράψῃ παρὰ μόνον ὅταν εἶνε τελειωμένο. Προσπαθῶντας νὰ πάντοτε νὰ μένῃ μακριὰ ἀπ' ὅ,τι ἡμπορεῖ νὰ τὸν ταράξῃ ἔς τὴν φιλάνθρωπον ἐργασία του, ἀλλ' ὅχι ποτὲ σκυθρωπός, ὅχι μισάνθρωπος, ὁμιλητικώτατος μάλιστα, καὶ ἱλαρὸς καὶ πρόσχαρος καὶ γλυκομιλῆτος τόσο, ὥστε νὰ ἐνθυμίζῃ τὸν ἄλλον γλυκύτατον ἐκείνον ἄνθρωπον, τὸν μακαρίτη Τυπάλδου, δὲν ἀμελεῖ ποσῶς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς φίλους καὶ περιποιητικώτατα δέχεται καὶ θερμύνει τοὺς νέους, ὅσοι μάλιστα καταγίνονται καὶ θερμὰ ἀγαποῦν τὰ γράμματα καὶ τὴν ποίησιν.

Τὸ ἀξιαγάπητον ἦθος τοῦ Μαρκοῦ, τὴν ἐνδόμυχην φύσιν τῆς αἰσθητικῆς καὶ ἀγνῆς του ψυχῆς, πρέπει νὰ ζητήσετε ἔς ταῖς σελίδαις ἐκείναις τῶν ἔργων του, ὅπου ἡ τέχνη ὀλιγώτερον φαίνεται, ὅπου τὸ αἶσθημα ἀληθινώτερον καὶ θερμώτερον ἐπετάχθηκε ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια, καὶ τέτοια εἶναι πολλὰ μέρη τοῦ "Ὀρκου, ἡ γαληναῖς καὶ χαριτωμέναις στροφαῖς τοῦ Ἐρχομοῦ, ὁ ἐτοιμοθάνατος Σουλιώτης, τὸ Παράπονον πεθαμένης, οἱ θερμοὶ, οἱ καρδιοστάλαχτοι στίχοι τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης καὶ ἄλλα. Τὰ εὐγενικὰ ἐκεῖνα αἰσθήματα, ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδος, ὁ πόθος τοῦ μεγαλείου τῆς, ἡ ἐπιθυμία τοῦ Καλοῦ καὶ τῆς Ἀρετῆς, ἡ λύπη, ἡ ἀγανάκτησις γιὰ τὰ κακὰ ποῦ τὴν πολιοῦν, καὶ ὅσα ἄλλα μᾶς μαγεύουν καὶ μᾶς ὑφόνουν εἰς τὰ ἁρμονικά του ποίηματα, δὲν εἶναι ὅχι γέννημα μόνον τῆς εὐλογημένης στιγμῆς τῆς ἐμπνεύσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ καθημερινὴ πνοὴ τῆς ζωῆς του. Πλησιάζετε τὸν γοητευμένο ὅσο θέλετε ἀπὸ τὰ θέλητρα τῆς αἰθέρινης ἐκείνης ποιήσεως ἢ πραγματικότητος δὲν θὰ εἶναι ἀρκετὴ νὰ ξεθωριάσῃ ποσῶς τὴν εἰκόνα ποῦ πρὶν τὸν γνωρίσετε ἢ φαντασίαν σας ἔπλασε.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΛΟΣΓΟΥΡΟΣ

Ἡ πρόσφατος αὐτοκτονία τῆς γυναίκας, τῆς ἀναμιχθείσης εἰς σκανδαλώδη τινὰ ὑπόθεσιν, μᾶς ἐνεθύμισεν ἄλλην, ὀλίγην παλαιότεραν, νέου γνωστοτάτης οἰκογενείας, αὐτοκτονήσαντος ἐξ ἔρωτος. Τὰ δύο ταῦτα περιστατικά εἶνε τὰ μόνα ἐξέχοντα ἐν μέσῳ τῶν εὐτυχῶς ὀλίγων καὶ ἀσημάντων, τὰ ὅποια ἀναγράφει ἡ ἀθηναϊκὴ στατιστικὴ, μετὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην τοῦ προπαρελθόντος ἔτους ἐπιδημίαν. Εἰς τὸ ἐν ὁ τρόπος τοῦ ἐκουσίου θανάτου, εἰς τὸ ἄλλο τὸ αἷτιον αὐτοῦ, ἔκαμαν ὥστε νὰ συγκινήσωσι τὸ κοινὸν τὰ γεγονότα καὶ νὰ ἐπιβληθῶσιν ἐπὶ πολὺ τῶν σκέψεων καὶ τῶν συζητήσεων. Αἱ ἐφημερίδες ἐνέμεναν πάλιν εἰς λεπτομερείας. Κατ' αὐτὰς ἡ γυνὴ, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀπεπειράθη ἐπανειλημμένως νὰ κρημνισθῇ ἐκ τῶν παραθύρων τῆς φυλακῆς, ἡρνήθη ἐπιμόνως νὰ λάβῃ τὴν ἐλαχίστην τροφὴν, ἕως οὗ ἐπῆλθε τὸ οἰκτρὸν τέλος. Ἡ φιλοτιμία ἢ ὁ φόβος ἐπέβαλε τοῦτο εἰς τὴν ἀτυχῇ. Ἀφ' οὗ ἄπαξ εὐρέθη πεπλανημένη εἰς λαθύρινον ἐγκληματικόν, ἐν ᾧ ἐφοβεῖτο τίς οἶδε πόσας ἀτιμώσεις καὶ τιμωρίας, ἐζήτησε νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν, ἐξερχομένη συγχρόνως καὶ τοῦ κόσμου. Καὶ δὲν ἐξέλεξε μὲν ἴσως τὴν φρονιμωτέραν μέθοδον, ὁμοίαν πρὸς τὸν ἐκσπενδονίζοντα ἀπὸ τοῦ παραθύρου ποτὸν ὁμοῦ καὶ δοχεῖον, ἂν τυχὸν ἔσταξεν ἐντὸς μία δηλητηρίου σταγὼν πλὴν μετεχειρίσθη τὸ μόνον ἴσως θανάτου μέσον, τὸ ὅποιον ἀπέμενε εἰς τὴν ἀσθενὴ καὶ δεσμώτιδα γυναῖκα. Ἦτο ὡς μία ἐγκατάλειψις, παράδοσις ἐντελής, ἀφοπλισμός. Ἄνθρωπος ἀρνούμενος σκοπίμως καὶ ἐσκεμμένως τροφὴν, παρέχει μίαν εἰκόνα ἀπεγνωσμένου, ἐξηγνημένου ἐκ τῆς βιωτικῆς πᾶλης, παραδεδομένου εἰς παντὸς ἐχθροῦ τὴν διάκρισιν, μὲ τὰς χεῖρας ἀόπλους, ἐρριμμένας πρὸς τὰ κάτω. Ὅποια λύπη γεννᾶται εἰς τὴν ψυχὴν, ὅταν ἡ ἀμελείκτος φαντασία ζωγραφίσῃ τὴν εἰκόνα ταύτην! Ἀ, εἶνε πολὺ σπαρακτικὸν τὸ θέαμα ἀνθρώπινου πλάσματος, τὸ ὅποιον ἀφ' οὗ ἡτύχησε τὸσον ἐν τῇ ζωῇ ὥστε νὰ ποθῇ τὸν θάνατον, ἀτυχεῖ κατόπι τόνου καὶ ἐν τῇ ἐλχογῇ του, ὥστε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν αἰτίαν! Ἡ ἰδέα τῆς δειλῆς αὐτοκτονίας ἐν οὐδεμιᾷ ἴσως ἄλλῃ περιστάσει ἀναπηδᾷ ζωηρότερα, — ἀλλὰ καὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἢ ἰδέᾳ τῆς ἀτυχίας καὶ τῆς ἐλεεινότητος πλήσσει βαθύτερον τὴν καρδίαν...

Ὁ νέος ἐπυροδόλησεν ἀπλῶς κατὰ τοῦ στήθους του. Ἀνδρικὸν κίνημα, γενναῖον, διεγείρον τὴν ἰδέαν τοῦ ἐνσυνειδήτου, τοῦ καθεαυτοῦ ἐκουσίου θανάτου, ἀλλὰ κοινὸν καὶ ἀνάξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς, καταπλήσσον διὰ μίαν στιγμὴν ἀλλὰ μὴ διαπερῶν τὴν ψυχὴν, θαμβόνον διὰ τῆς λάμπσεως καὶ τοῦ κρότου ἀλλὰ μὴ κατανύσσον διὰ τῆς εἰκόνος τῆς βραδείας καὶ μακροχρονίου δόξης. Πόση ὁμως συμπάθεια ἐνυπάρχει εἰς τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ! Ἦτο ἔρως πρὸς κόρην, ἔρως ἀτυχῆς προσκρούων κατὰ καλυμμάτων δυσυπερβλήτων. Ὁ νέος ὁ λύσας διὰ τοῦ πλουτοκράτου τὸ ἄλυστον, ἦτο πλούσιος, εὐφυῆς, ἀνεπτυγμένος. Ὁ κόσμος τὸν συνεπάθησε ζωηρῶς καὶ ὅλοι οἱ αἰσθηματαὶ ἐπεκρότησαν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἐνθουσιῶδες τοῦ κινήμα, τὸ ἐλέγχον ἰδέας καὶ αἰσθή-

ματα, τῶν ὁποίων ἡ ὑλιστικὴ μας κοινωνία δὲν ἐνομιζέτο ἀπὸ πολλοῦ ἐπιδεκτικὴ. Βλέπετε ὅτι τὸ σύμπτωμα θεωρήθη παρήγορον καὶ ἐκ τῶν μυρίων αὐτοκτονιῶν, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αἵματοκύλισαν, δύναται τις νὰ εἴπῃ, τὴν Ἑλλάδα, — αὐτοκτονίῳ ἐνὸχον, ἔχουσάν ὥςπερ ποτὶ εὐτελεῖ, ταπεινά καὶ ἀσθίμαντα ἑλατήρια, ἐκτὸς τόσων τῶν ὁποίων οἱ λ ό γ ο ι ἀπέμειναν ἄ γ ν ω σ τ ο ι, — μόνον ἡ τοῦ νέου Βερθερού ἐφείλκετο ὕμνους καὶ θυμιάματα, σχεδὸν πρὸς μίμησιν προβληθεῖσα διὰ τοὺς ἔχοντας ἀπεξηραμένην τὴν καρδίαν καὶ μὴ ἐννοῶντας ποτὲ πῶς εἰς ἓν αἰσθημα ἀνικανοποίητον εὐρίσκονται ἄνθρωποι θυσιάζοντες τὴν γλυκυτάτην ζωὴν.

*

Ἰπάρχουσι λοιπὸν περιστάσεις ἐν τῷ βίῳ, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ αὐτοκτονία, ἡ φέρουσα τὸ στίγμα καὶ τὸ ἀνάθεμα τῶν ἠθικολόγων ὄλων, εἶνε ἐπιτετραμμένη; καὶ δύναται ποτὲ νὰ θεωρηθῇ πρῶξις σίφρων καὶ ἀξέπαινος τὸ ἀπεγνωσμένον κίνημα τοῦ λιποτάκτου τῆς ζωῆς, τοῦ καθ' ἑαυτοῦ ἐγκληματίου, τοῦ δειλοῦ καὶ ἀίμου;

Ἡ ἀπόδειξις, ἡ πειραματικὴ τρόπον τινὰ ἀπόδειξις, εἶνε εὐκολος. Εἰμποροῦμεν νὰ φέρωμεν ἐδῶ ὅχι βέβαια τὰ προτεθέντα, ἀλλὰ μερικά ἄλλα παραδείγματα, εἰς τὰ ὅποια, παρὰ πᾶσαν ἐπέμβασιν σοφιστικὴν, αὐτόθλητον θὰ καθίστατο τὸ πρᾶγμα εἰς ὅλας ἐκείνας τὰς διανοίας, παρὰ ταῖς ὅποιαις ἡ ἀντίληψις τῆς ζωῆς εἶνε ὑψηλοτέρα, εὐγενεστέρα τῆς συνήθους τῶν ταπεινῶν ἐγωιστῶν. Ἄλλα προτιμῶμεν τὴν κατ' ἀρχὴν ἀπόδειξιν, τὴν συντομωτέραν καὶ μᾶλλον ἀναμεισθήτητον.

Τὸ ἐκουσὶως θνήσκειν εἶνε προνόμιον ἀποκλειστικὸν τοῦ ἀνθρώπου. Οὐδαμοῦ τῆς ζωϊκῆς κλίμακος ἀπαντᾷ τὸ φαινόμενον, οὔτε εἶνε δυνατόν νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς ὀργανισμοὺς ἀτελεῖς, ὡς εἶνε οἱ τῶν ζώων. Ὁ περὶ τοῦ σκορπίου θρύλλος, καθ' ὃν περικλειόμενος ὑπὸ ζώων πυρακτωμένων ἀνθράκων, τὴν ὅποιαν ἀδυνατεῖ νὰ ὑπερβῇ, καὶ κινδυνύων νὰ κατ' ἑλθῇ, τύπτει αὐτὸς ἑαυτὸν διὰ τοῦ κέντρου του καὶ ἀποθνήσκει, ἐτάχθη σήμερον μεταξὺ τῶν παλαιῶν προλήψεων. Ἐπίσης οὐδὲν ὑπάρχει βεβαιωμένον παράδειγμα κυνὸς ἀποθανόντος ἐξ ἀστίας ἐπὶ τῷ θανάτῳ κυρίου ἡγαπημένου· ἢ καὶ ἂν ὑπάρχῃ, ἐλάχιστα φέρει τὴν χαρὰν ἀποτοκονίας ἀνθρωπίνης, λογικῆς, ἢ ἐκ λύπης ὑπερβολικῆς ἀσυείδους ἀπὸ τροφῆς ἀποχῆς, τῆς ὁποίας ὁ τυχὸν ἐπερχόμενος θάνατος εἶνε συνέπεια, οὔτε προβλεπομένη, οὔτε σκοπούμενη ὑπὸ τοῦ ζώου. Διότι ἡ αὐτοκτονία ἐνέχει τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας, τῆς ὁποίας μόνος ὁ ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα ὁ πολιτισμένος, ὁ προηγμένος ἄνθρωπος, εἶνε ἐν βαθμῇ ἀκριοῦντι ἐπὶ δεκτικὸς. Προαπαιτεῖται καὶ προϋποτίθεται ἡ γνῶσις τοῦ θανάτου, φιλοσοφία τις περὶ τῆς μετὰ θάνατον καταστάσεως, συνειδήσις τοῦ προορισμοῦ τῆς ζωῆς, συλλογισμὸς καὶ ἐκτίμησις τῶν ἐκατέρωθεν ὑπὲρ ἢ κατὰ καὶ ἐπὶ πάντων ἀνάπτυξις τοῦ λόγου εἰς βαθμὸν ἐπιδαλλόμενον ἐπὶ τῶν ἐνστικτικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τῆς αὐτοσυντηρησίας, τοῦ ὁποίου προσβάλλει καίρως ἡ καθ' ἑαυτῆς ὥπλισμένη χεὶρ, εἶνε βεβαίως τὸ ἰσχυρότερον. Τοιαύτην ἠθικὴν ἀνάπτυξιν,

τοιαύτας γνώσεις καὶ λειτουργίας πνευματικᾶς ὄχι μόνον παρὰ τοῖς ζώοις δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀπαντήσωμεν ἀλλ' οὔτε καὶ παρὰ τοῖς ἀγρίοις, τῶν ὁποίων αἱ αὐτοκτονίαι δὲν διαφέρουσι πολὺ τῆς τοῦ κυνός. Εἶνε δὲ γεγονός ἀναμφισβήτητον ὅτι ὅσῳ μᾶλλον προηγμέναι εἶνε αἱ ἀνθρώπιναι κοινωνίαι, τόσῳ συχνότερα παρουσιάζουσι τὰ παραδείγματα τῶν αὐτοκτονιῶν καὶ τόσῳ ἐξαιρετικωτέραν τὴν ποιότητά των. Ἡ κοινὴ φράσις ὅτι ἡ αὐτοκτονία, ὅπως ἡ φρενοβλάβεια, εἶνε «προϊὼν τοῦ πολιτισμοῦ» συνδέεται μὲν συνήθως ἀπὸ κανὲν $\delta \upsilon \sigma \tau \upsilon \chi \omega \varsigma$ ὑπὸ τοῦ πλήθους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὸ τῶν δυναμένων ν' ἐκτιμήσωσι τὰ πράγματα μετ' ἀκριβείας. Ἡ αὐτοκτονία εἶνε ἡ ἀντίπους τοῦ φόνου· εἶνε σημεῖον φύσεως ὑψηλότερας, ἀποτελέσμα ἐξελίξεως καὶ πρόόδου, σφραγὶς ζωῆς πνευματικῆς, κατὰ τοῦτο διαφερούσης τῆς κτηνώδους, ὅτι ἔχει συνειδησιν ἑνὸς προορισμοῦ καὶ εἶνε κυρία νὰ σταματᾷ ἀφ' ἐαυτῆς, ὅταν δυσμενεῖς ὁροι καταστήσωσιν ἐπιβλαβή, ἀχρηστον ἢ ὥπως δὴποτε ἀλλως τῷ ἀτόμῳ μοχθηρὰν τὴν παράτασίν της. Ἄν ἡ αὐτοκτονία εἶνε καλὴ ἢ κακὴ, ἂν εἶνε δειλία ἢ τόλμη, ἂν εἶνε δικαία ἢ ἀδίκος, ἂν τιμὰ ἢ ἄτιμος, ταῦτα βλέπετε, ἐξαρτῶνται ἐκ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' αἷς τελεῖται, καὶ εἶνε ζήτηματα υποκειμενικῆς ἀντιλήψεως. Τὸ μόνον γενικὸν καὶ ἀντικειμενικόν, τὸ ὡς ἀξιόμα ἀναμφισβήτητον εἶνε τοῦτο, ὅτι ἡ αὐτοκτονία ἐπιτρέπεται φυσικῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅπως καὶ οἰκισθῇποτε τῶν ἄλλων αὐτοῦ δυνάμειν καὶ προνομίῳ ἢ χρήσις· ἄλλο ζήτημα, καθὼς εἴπομεν, εἶνε ὅτι κατὰ τὴν γρῆσιν ταύτην πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψει τὸ γενικώτερον καὶ ὑψηλότερον συμφέρον. ἐξ οὗ ὑπάρχουσιν αὐτοκτονίαι ἄλλαι μὲν ἐπαινεταὶ καὶ ἀξιολογητοί, ἄλλαι δὲ ψεκταὶ καὶ ἀνωφελεῖς.

*

Διακρίνομεν σήμερον δύο μεγάλας κατηγορίας αὐτοκτονιῶν· τὰς ἐκ προδιαθέσεως καὶ τὰς ἐξ ἑλευθέρας βουλήσεως. Αἱ πρῶται εἶνε μοιραῖαι· εἶνε ἀναγκαῖον ἀποτέλεσμα ὀργανισμοῦ ἐκ κληρονομικότητος προικισμένου μὲ τάσιν πρὸς τὴν αὐτοκτονίαν, μᾶλλον ἢ ἥττον ἰσχυράν, ἱκανοποιουμένην πολλὰκις ἄνευ αἰτίας προφανοῦς, ὅτε καὶ φέρεται χαρακτηῖρα παραφροσύνης. Ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος, ὁ γινώμενος μὲ τὴν καταδίκην νάποθάνῃ διὰ τῆς ἰδίας του χειρὸς, σύμπτωσις μόνον θά εἶνε ἂν ἀποθάνῃ ἄλλως. Ὁ λόγος εἰς αὐτὸν δὲν ἐνεργεῖ· εἶνε δοῦλος τοῦ αὐτοῦ ὀργανισμοῦ του· ὅλα τὰ βλέπει κακὰ καὶ μαῦρα, εὖσαι μελαγχολικὰς καὶ ἀπασιδδοξὰς καὶ εἰς τὴν ἑλαχίστην δυσκολίαν, τὴν ὅποιαν ἄλλος μὲ ὀλίγον θάρρος θὰ παρέκαμπτει, ἀνέριζει πρὸς τὸν σωτήρα θάνατον, μετὰ τῆς γλυκυτέρας, μετὰ τῆς μόνης ἐλπίδος. Περὶ τῶν τοιούτων αὐτοκτονιῶν, — καὶ δυστυχῶς εἶνε αἱ συχνότερον παρατηρούμεναι εἰς τὰς κοινωνίας μας — δὲν ἐπιτρέπεται γνώμη οὔτε ὑπὲρ οὔτε κατὰ. Εἶνε ἀπλῶς τὸ παθολογικὸν σύμπτωμα ἀτομικοῦ ἢ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ ἐκρύβμευ, λογικοῦ ἐσκοτισμένου, περὶ τοῦ ὁποίου μόνον μέσα θεραπείας εἰμπορεῖ τις νὰ σκεφθῇ.

Αἱ ἄλλαι ὁμῶς, αἱ ἐκ σχετικῶς ἐλευθέρως βουλή-
σεως ἀπορρέουσιν, αἱ πνευματικαί· τὴν φύσιν, αἱ ἀνε-
πηρέαστοι καὶ καλῶς ἐσκεμμένα, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦτο
σπανιώτεροι, εἶνε αἱ μόναι ἐπιδεκτικαὶ γνώμης ὑπο-

κειμενικῆς. Τὸ κατ' ἐμέ, — καὶ δὲν εἰξεύρω τί φρονούσι περὶ τούτου οἱ ἀναγνώσταί μου, — νομίζω ὅτι αἱ συνήθειαι δυσμενεῖς περιστάσεις τοῦ βίου, εἰς τὰς ὁποίας μᾶλλον ἢ ἤττον ὑπόκειται πᾶς ἄνθρωπος ζῶν, δὲν εἶνε λόγοι δυνάμενοι νὰ δικαιολογήσωσι τὴν χρῆσιν τοῦ ὑψίστου τῆς αὐτοκτονίας δικαιώματος. Ἐρῶς ἀτυχῆς ἐξαφνα, ὅταν εἶνε τόσῳ πιθανὸν ὅτι μὲ τὸν χρόνον θὰ ἐκρίνωθῃ ἢ θὰ εὐτυχῇσῃ· ἀτιμωσίς πρὸ τῆς κοινωνίας, ὅταν ὑπάρχῃ, καὶ ὑπάρχει πάντοτε, καιρὸς ἐξαγνισμού· συμφορὰ οἰκογενειακὴ ἢ θάνατος προσφίλου, ὅταν ἐκείνη μὲν κατὰ φυσικὸν λόγον θὰ ἐπανορθωθῇ ἡθῶν ἢ βράδιον, ἐξ αὐτοῦ δὲ εἰμφορεῖ νάπομείνῃ γλυκεῖά τις καὶ τρυφερά ἀνάμνησις, παρηγορία καὶ στήριγμα τῆς κατόπιν ζωῆς· οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι, δυνάμεναι νάποσθεθῶσι μὲ ὀλίγην δραστηριότητα, ἢ μὲ μίαν ἀπόφασιν ἀλλαγῆς βίου, — ὅλ' αὐτὰ καὶ ἄλλ' ἀκόμη φοβερώτερα, καὶ ἀνεπανόρθωτα ἂν ὑποτεθῶσι, νομίζω ὅτι ὡς αἴτια ἐξευτελίζουσι καὶ ἀτιμάζουσι τὴν αὐτοκτονίαν. Διὰ νὰ διατηρῇ τὸν ὑψηλόν, τὸν κατ' ἐξοχὴν ἀνθρώπινον χαρακτήρα τῆς ἡ πράξης, πρέπει νὰ τελεῖται εἰς ὅλους ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, νὰ ἐλέγχεται ὡς αὐταπαρνησία, ὡς ἐθελουσία, ὡς κίνημα ἀλτρουϊσμοῦ, προωρισμένη ἀντὶ μιᾶς ζωῆς μυρίας νὰ σώσῃ, νὰ ἐπιφέρῃ ἐν μέγα καλόν, νὰ ἐξυψώσῃ τὸ γέννησιν καὶ νὰ δοξάσῃ τὴν πατρίδα καὶ νὰ τιμῇσιν τὴν ἀνθρω-

πότητα. Μόνον ὅταν ἡ αὐτοκτονία εἶνε θυσία ἀτομικῶν ἐγωιστικῶν συμφερόντων εἰς ὑψηλότερα καὶ γενικώτερα, ὅταν δηλαδὴ ἄνευ περιφράσεως εἶνε ἀρετὴ, τότε μόνον ἀξιούται τῆς ἀνεπιφυλάκτου, τῆς ἐνδομύχου μου συμπαθείας καὶ ἐπιδοκιμασίας. Ὁφείλω νὰ ζητήσω συγγνώμην παρ' ὅλων τῶν τρυφερῶν αἰσθηματικῶν τοῦς ὁποίους συγκινεῖ ἡ λιποταξία τῶν ἀσθενῶν, τῶν μὴ δυνάμενων νὰ βαστάσωσι τὰς δυσκολίας τοῦ βίου. Πλὴν ἐξομολογοῦμαι ὅτι ἐμὲ οὐδέποτε μὲ συνεκίνησεν αὐτοκτονία ἐξ ἔρωτος, οὔτε ἐκ παρομοίων παθημάτων, περισσότερον τοῦ φυσικοῦ θανάτου ἐνδὲς ἀνθρώπου. Ἀποκρούω καὶ καταδικάζω καὶ τὰς δύο αὐτοκτονίας, περὶ τῶν ὁποίων ὠμίλησα ἐν ἀρχῇ μετὰ τὴν ἡγὼ τῆς κοινῆς συμπαθείας, ἐφ' ὅσον ἔγειναν ἐξ ὅλων ἐλευθέρως βουλήσεως. Ἐδάκρυσα εἰς τὰς σελίδας τοῦ Βερθέρου, ὅσον καὶ εἰς τὰς τοῦ Ἰακώβου Ὀρτις· ἀλλὰ κανένα τῶν ὠρῶν αὐτῶν ἐρωτικῶν αὐτοχειρῶν θὰ ἐπρόβαλλα εἰς μίμησιν. Ἀπεναντίας λατρεύω τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου καὶ τοῦ Γουλιέλμου Τέλλου, περισσότερον τῆς ζωῆς πολλῶν ἄλλων ἡρώων μυθιστορικῶν ἢ ιστορικῶν.

Εἶνε ἀτομικὴ γνώμη αὕτη, τὴν ὁποίαν, ἐπαναλαμβάνω, δὲν ἔχω τὴν ἐλαχίστην ἀξίωσιν νὰ παραδεχθῇ κανεὶς.

ΑΝΤΙΛΑΛΟΣ

ΦΥΛΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ ¹

ΙΖ' — Ἐνας πυρετὸς καὶ τὸ γιατρικὸ του.

Ἀνέθηκε ὁ ἥλιος ὡς μιὰ ὀργυιὰ, οἱ ἀχτίδες ἐπαίζαν ἀνάμεσα στὰ φύλλα τῆς μεγάλης κληματαριᾶς μπροστὰ στὸ καλύδι, κι ὅλοι μέσα κοιμοῦνταν ἀκόμα. Ἐγὼ σηκώθηκα καὶ κατέβηκα στὸ γιαλό· μὰ ὄρεξιν δὲν εἶχα γιὰ ψάρεμα σήμερα. Δὲν ἤξερα τί εἶχα, τί λαχταροῦσα· κάτι φούσκωνε τὴν καρδιά μου, ἀνέβαινε καὶ μ' ἐπνιγε. Ὁ κόσμος δὲ μὲ χωροῦσε. Πῆγα καὶ κάθησα κάτω ἀπὸ τὸ βράχο μου. Ἦθελα νάχω φτερά νὰ πετάξω καὶ νὰ τραβήξω στὸ μοναστήρι, νὰ πῶ τῆς Λενιώς μου νὰ προσεύκεται καὶ γιὰ μένα, νὰ μ' ἔχῃ καὶ μένα στὸ νοῦ της. Ὑστερα πάλι, νὰ τὴν καταπέσω νὰρῆσῃ τὸ μοναστήρι καὶ νάρθῃ μαζί μου, νὰ πᾶμε μακριά, μακριά, ἐκεῖ ποῦ δὲ μᾶς ξέρεῖ κανένας, σὲ κάποιο ῥημονήσι, σὲ κάποια σπηλιὰ, καὶ νὰ ζοῦμε σὰ δύο περιστερία.

Ὅλα ὁμορφα καὶ γλυκὰ εἶταν τριγύρω· ὁμορφες εἶταν κ' οἱ καλαμιές καθὼς λύγιζαν μὲ τὸ φύσημα τοῦ ἐμπάτη. Γλυκὸ εἶταν καὶ τὸ κελᾶι-
δημα τοῦ κορυθαλοῦ, πὶο γλυκὸ ἀκόμα τὸ κύμα ποῦ μουρμούριζε πλάγι μου καὶ φιλοῦσε τὴν ἀμμουδιά.

¹Ἰδε σελ. 348.

Ἐβλεπα τὰ κρουσταλένια νερά, καὶ μοῦ ἦρθε νὰ πέσω μέσα καὶ νὰ σθύσω τῇ φλόγα μου. . . . Σὲ λίγες στιγμὲς κολυμποῦσα στὴ θάλασσα. Ὡς τὸν ἀντικρινὸ κάθο πῆγα καὶ γύρισα. Σὰ βγήκα καὶ ντύθηκα, εἶμουν καλὸς καὶ νὰ πολυμήσω, ὅχι τέτοιες λαχτάρεις. Τράβηξα ἴσια στὸ καλύδι.

Τοὺς βρήκα ὅλους σηκωμένους καὶ σὲ δουλειά. Περίμεναν τὰ ψάρια μου, καὶ τὸ καλᾶθι μου εἶταν ἄδειο! Τοὺς εἶπα πῶς κολύμπησα, καὶ δὲν ψάρεψα.

— Παράξενη ὥρα γιὰ κολύμπημα, εἶπε ὁ γέρος.

Πολλὲς φορὲς ξεχνοῦν οἱ γέροι τὰ νειάτα τους. Μερικὲς μέρες κατόπι ἄρχισε ὁ τρυγητὸς καὶ μὲ γλύτωσε ἀπὸ τὰ βάσανά μου. Τοῦ τρυγητοῦ ἡ δουλειὰ δὲ χωράτεψε. Κάθε τζίτζικας γίνονταν τώρα μερμηγκι καὶ μάζευε, μάζευε γιὰ τὸ χειμῶνα. Ὁ χειμῶνας στέκουνταν ἀπ' ἔξω καὶ περίμενε νάμπη. Πλάκωναν τὰ πρωτοβρόγια, τάραζαν τὴ θάλασσα τὰ μελτέμια, μιὰ στιγμὴ νὰ χάσουμε δὲν εἶχαμε. Ἀμὲ κ' ἔλα γλιγῶρα γλιγῶρα μὲ τὸ καλᾶθι στὸν ὦμο, νὰ μὴ χάσουμε τὰ μαζούλια. Κ' ἔτσι γλυτώνουμε τὰ μαζούλια.

ΙΗ' — Φαντάσματα

Εἶτανε βράδυ βράδυ σὰν ξαναμπαίναμε στὸ σοκάκι μας ὕστερ ἀπὸ ἐνάμιση μῆνα ἐξοχῆ. Παράξενο φαίνονταν τὸ χωριό, ἄγριο καὶ κρύο